

Prof. dr hab. Wacław Uruszczak
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
Katedra Historii Prawa Polskiego

RECENZJA

OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH DOKTORA GRZEGORZA KOWALSKIEGO

I. Uwagi wstępne:

Grzegorz Kowalski jest absolwentem Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, na którym uzyskał tytuł zawodowy magistra prawa w 1999 r. oraz stopień doktora nauk prawnych w zakresie historii państwa i prawa polskiego w 2002 r. Byłem promotorem jego pracy doktorskiej. Z wielkim zadowoleniem przyjmuję obowiązki recenzenta w jego przewodzie habilitacyjnym, gdyż znajduję w tym potwierdzenie moich pozytywnych oczekiwań i nadziei, co do rozwoju naukowego dzisiejszego Habilitanta.

II. Osiągnięcia naukowe:

Po uzyskaniu stopnia doktora Grzegorz Kowalski kontynuował pracę naukową, jako asystent w Katedrze Konstytucjonalizmu w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przedstawiony do recenzji dorobek naukowy dra Grzegorza Kowalskiego, uzyskany po osiągnięciu przez niego stopnia doktora czyli po 2002 r. składa się łącznie z 33 publikacji drukowanych. Pełną wartość naukową posiadają 22 spośród nich. Są to 3 samodzielne monografie naukowe, 2 prace zbiorowe oraz 17 artykułów. Do tych ostatnich zaliczam także artykuł drukowany w *Polskim słowniku biograficznym* (zob. Wykaz, s. 4 nr 4.5) oraz w „Zeszytach

Regionalnym" nr 8, wydany przez Muzeum Okręgowe w Rzeszowie (zob. Wykaz, s. 5 nr 5.7). Pozostałe publikacje w ilości 6 pozycji mają charakter popularyzacyjny, o czym świadczą tytuły czasopism, jak Dziennik Polski, czy Alma Mater.

Na sporządzonym przez Habilitanta „Wykazie opublikowanych prac naukowych po uzyskaniu stopnia naukowego doktora” wymieniona została czwarta monografia pt. „Przestępstwa emigracyjne w Galicji 1897 – 1918. Z badań nad dziejami polskiego wychodźstwa” (Kraków 2003, ss. 258). Praca ta stanowi ulepszoną wersję jego pracy doktorskiej. Z tego względu nie można jej w brać pod uwagę w niniejszej ocenie. Nie należy ona bowiem do dorobku osiągniętego po uzyskaniu stopnia doktora. Wynika to zresztą z treści autoreferatu, w którym praca została przez habilitanta pominięta (vide: Autoreferat, pkt 2).

II.1. Monografie, w tym praca habilitacyjna:

Prace naukowe Habilitanta, ogłoszone po uzyskaniu przez niego stopnia naukowego doktora, koncentrują się na różnorodnych zagadnieniach z dziedziny historii prawa, w tym zwłaszcza z dziedziny historii państwa i prawa polskiego. Samodzielną monografią naukową jest wydana przez Wydawnictwo Naukowe UJ praca pt. *Zwyczaj i prawo zwyczajowe w doktrynie prawa i praktyce sądów miejskich karnych w Polsce (XVI–XVIII wiek)* (Kraków 2013, ss. 202). Zgodnie z tytułem praca ta poświęcona została doniosłemu poznawczo zagadnieniu jakim jest prawo zwyczajowe w miastach dawnej Polski. Praca ta składa się ze wstępu, trzech rozdziałów merytorycznych oraz zakończenia. Całość uzupełnia bibliografia, skorowidz osobowy oraz wykaz skrótów. W rozdziale I (s. 33 – 68), który ma charakter ogólnoteoretyczny, przedstawiono zwyczaj jako źródło prawa. Wywody Autora skoncentrowane zostały na przedstawieniu różnych, spotykanych w nauce prawa definicji zwyczaju i prawa zwyczajowego, a także omówieniu zasadniczych cech tego ostatniego. Rozdział kończą „wnioski”, w których wyeksponowano zwłaszcza pewną niezależność prawa zwyczajowego od

prawa stanowionego. Autor odwołał się tutaj (s. 68). do poglądu amerykańskiego badacza Harolda Bermana, że „prawo jest wytworem zwyczaju, produktem zakorzenionych historycznie wartości i norm społecznych”.

Z kolei w rozdziale II (s. 69 – 120) zajęto się zwyczajem i prawem zwyczajowym w pomnikach polskiego prawa miejskiego. W istocie chodzi o pomniki piśmiennictwa prawniczego, jakimi były dzieła takich autorów jak Bartłomiej Groicki i Paweł Szczerbic, poddane analizie w powiązaniu ze źródłami podstawowymi, jakimi w miastach polskich były Zwierciadło Saskie i Weichbild magdeburski (Ius municipale Magdeburgense). W analizie wzięto pod uwagę także dzieła innych autorów prawników staropolskich, a mianowicie Jana Cervusa Tucholczyka, Jana Kirsteina Cerasinusa, Andrzeja Lipskiego. Analizując te dzieła Habilitant starał się wydobyć przypadki powoływania się na zwyczaj, a także pokazać w jaki sposób autorzy ci postrzegali prawo zwyczajowe i jego rolę w społeczeństwie. Opis ujęty został w sposób systematyczny, według działów prawa, takich jak postępowanie sądowe, prawo prywatne, prawo karne materialne i wykonawcze. We „wnioskach” zwrócono uwagę „duży autorytet zwyczaju w prawie miejskim” (s.118). Pisarze prawa miejskiego, wychodząc od uznania zwyczaju za subsydiarne źródło prawa, dopuszczali w pewnych sytuacjach równorzędność z ustawą, a nawet pod pewnymi warunkami uznawali jego pierwszeństwo (s.120).

W rozdziale III, noszącym tytuł „Rola zwyczaju oraz publikowanych źródeł prawa miejskiego w praktyce miejskich sądów karnych. Kraków (1554 – 1625), Muszyna (1647 – 1765), Nowy Wiśnicz (1629 – 1785), Sanok (1554 – 1638)” (s. 121 – 166), Habilitant skoncentrował się na analizie ksiąg sądów miejskich kryminalnych w celu przedstawienia faktycznego wykorzystywania źródeł prawa, a więc zwyczajów oraz źródeł pisanych w działalności orzeczniczej tych sądów. Przedmiotem jego analizy są tutaj wyłącznie wydane drukiem księgi kryminalne wskazanych wyżej miast. Wymienione

daty dotyczą okresów czasu objętych tymi księgami. Chodzi o okres od 1554 do 1785 r.

Jako wydawca trzech z wymienionych ksiąg sądowych nie mogę ukryć satysfakcji wynikającej z faktu użyteczności tego rodzaju źródeł historycznoprawnych dla konkretnych badań naukowych. Dzięki analizie źródeł praktyki sądowej udało się Habilitantowi w sposób bardzo wiarygodny pokazać, jaką rolę w praktyce sądowej sprawowały poszczególne rodzaje źródeł prawa, a więc zwyczaj, źródła pisane, a także prawo Boże. Poczynione ustalenia zostały sumarycznie przedstawione we „Wnioskach” (s. 163 – 165). Między innymi ustalono, że „zgodność z prawem” była „podstawowym kryterium przesądzającym o sprawiedliwości i słuszności działania sądów miejskich” (s. 163). Posługiwano się hierarchią źródeł prawa, na czele której stało prawo Boże. Prawo ludzkie traktowano jako „emanację prawa Bożego” (s. 163). Bardzo często normy tego prawa wywodzono ze zwyczaju. W działalności orzeczniczej odwoływano się także do dzieł literatury prawniczej

Pracę wieńczy obszerne „Zakończenie” (s. 167 – 187), w którym zamieszczono główne wnioski z dokonanej analizy źródłowej, a nadto zamieszczono cenne rozważania o roli prawa zwyczajowego we współczesnej praktyce sądowej (3. Prawo zwyczajowe współcześnie”, s. 175 – 187).

Omawianą pracę oceniam bardzo pozytywnie. Jest ona w pełnym tego słowa znaczeniu monografią naukową wzbogacającą dotychczasową wiedzę w zakresie objętym badanym tematem. Praca ta ma charakter pracy źródłowej. Posiada ona wyraźną tezę badawczą. Pokazuje, że w miastach dawnej Polski w praktyce sądowej posługiwano się w równym stopniu prawem pisanim i prawem zwyczajowym, któremu w pewnych sytuacjach dawano przewagę w zestawieniu ze źródłami prawa stanowionego. Praca daje sposobność bliższego poznania kultury prawnej dawnej Polski w sposób niewątpliwie pogłębiony ze względu na

analizowane źródła. Należy zwrócić uwagę na dużą doniosłość samego tematu. Zwyczaj i prawo zwyczajowe były ongiś przedmiotem studiów prowadzonych pod egidą międzynarodowego towarzystwa historycznoprawnego, specjalizującego się w badaniach porównawczych „Société Jean Bodin pour l’histoire comparative des institutions”. Opublikowany przez wspomniane towarzystwo tom 53 periodyku „Recueils de la Societe Jean Bodin”, noszący tytuł „La Coutume – Custom”, poświęcony został w całości zwyczajowi i prawu zwyczajowemu (De Boeck Universite 1989). Badania Grzegorza Kowalskiego wpisują się z powodzeniem w ten krąg badawczy. I choć monografia Grzegorza Kowalskiego o „Zwyczaju i prawie zwyczajowym w doktrynie prawa i praktyce sądów miejskich karnych w Polsce (XVI – XVIII w.)” nie daje pełnego obrazu co do funkcji zwyczaju i prawa zwyczajowego w miastach dawnej Polski ze względu na ograniczenie pola badawczego do dziedziny prawa karnego, z pominięciem prawa prywatnego, poszerza ona istotnie dotychczasową wiedzę i otwiera nowe możliwości badawcze.

Zainteresowanie staropolskim prawem miejskim zaowocowało w postaci dwóch innych książek naukowych. Są to: *Ordynacja dla miasta Krakowa z 1778 roku*, wydał G. M. Kowalski, Archiwum Państwowe w Krakowie (Kraków 2008, ss. XIV, 62 + ilustr.) oraz Paweł Szczerbic, *Ius municipale, to jest prawo miejskie majdeburskie, nowo z łacińskiego i z niemieckiego na polski język z pilnością i wiernie przełożone*, wydał G. M. Kowalski, „Bibliotheca Iagellonica. Fontes et Studia” t. 20, Kraków 2011, ss. XXXVI, 346. Są to wydawnictwa źródłowe o pełnych walorach naukowych.

Pierwsza z nich stanowi publikację wydanej w 1778 r. przez krakowską Komisję Boni Ordinis ordynacji dla miasta Krakowa. Oryginał tego dokumentu przechowywany jest w Archiwum Narodowym w Krakowie. Ordynacja stanowi znakomite świadectwo działań podjętych w drugiej połowie XVIII w. zmierzających do reformy administracji miast. Jako źródło o charakterze prawnym dowodzi także wysokiego poziomu polskiej kultury prawnej w okresie przedrozbiorowym. Reforma zarządu Krakowa opierała się na zasadzie

jak najszerszej pojętej samorządności miejskiej, co stanowi doniosły wzór także dla współczesnych rozwiązań prawnych w dziedzinie samorządu terytorialnego. Jako wydawnictwo źródłowe publikacja Grzegorza Kowalskiego wykonana została wzorowo. Zawiera ona wstęp wydawcy, będący skrótownym opracowaniem przedmiotowego źródła prawa. Sam tekst Ordynacji wydany został z pełnym aparatem naukowym w postaci przypisów tekstowych i rzeczowych. Habilitant sporządził także koniecznej skorowidze: osobowy i miejscowy oraz rzeczowy. W książce zamieszczono także podobizny oryginalnych kart dokumentu, co pozwala każdemu czytelnikowi na weryfikację odczytu źródła dokonanej przez wydawcę. Osobiście nie dostrzegam żadnych słabych punktów tego wydawnictwa, które wzbogaca istotnie wiedzę historycznoprawną w zakresie źródeł dawnego prawa miejskiego.

Paweł Szczerbic był wybitnym polskim prawnikiem, żyjącym i działającym w XVI wieku. Żył w latach 1552 – 1609. Pozostawił po sobie szereg dzieł prawniczych z zakresu dawnego prawa. Jednym z nich jest „*Ius municipale*”, po raz pierwszy wydane drukiem w 1581 r. Był to w istocie autorski przekład na język polski stosowanego w miastach polskim tzw. Weichbildu magdeburgskiego (*Ius municipale Magdeburgense*). Niniejszym dzieło to zostało wydane ponownie drukiem, tym razem w sposób w pełni naukowy przez Habilitanta. Książka: Paweł Szczerbic, *Ius municipale, to jest prawo miejskie majdeburskie, nowo z łacińskiego i z niemieckiego na polski język z pilnością i wiernie przełożone*, wydał G. M. Kowalski (Bibliotheca Iagellonica. Fontes et Studia t. 20, Kraków 2011, ss. XXXVI, 346) to wydawnictwo źródłowe o pierwszorzędym znaczeniu dla poznania prawa miejskiego dawnej Polski. Wzbogaca ono w znacznym sposób dostępny zasób edycji źródłowych, pośród których prym wiodą opublikowane przez Karola Koranyego w Wydawnictwie Prawniczym dzieła Bartłomieja Groickiego.

Wydanie *Ius municipale* Pawła Szczerbica opracowane przez Grzegorza Kowalskiego spełnia wszystkie wymogi sztuki edytorskiej w zakresie źródeł

historyczno-prawnych. Zamieszczono w nim najpierw studium postaci Pawła Szczerbica pt. „Znaczenie twórczości Pawła Szczerbica dla rozwoju kultury prawnej polskiego odrodzenia”. Jest to bardzo kompetentne i dobrze udokumentowane opracowanie o walorach krótkiej monografii o życiu i dziełach staropolskiego prawnika, a także o samym jego głównym dziele czyli *Ius municipale*. Zwrócono w nim uwagę na wartość poznawczą pracy Szczerbica, jako źródła poznania staropolskiej kultury prawnej. Niektóre ze stwierdzeń Szczerbica brzmią niezwykle przekonująco i nowocześnie, jak w szczególności opinia o „dekreciach słusznych i sprawiedliwych” zdaniem Habilitanta bliskiej idei Gustawa Radbrucha *lex iniustissima non est lex*. Sam tekst Szczerbicowego *Ius municipale* został wydany z zachowaniem wszystkich wymogów, jakie winny spełniać edycje źródeł historycznoprawnych. Chodzi w szczególności o bogaty aparat przypisów tekstowych i rzeczowych, a także indeksy: osobowy, miejscowy i rzeczowy. Umożliwiają one, każdemu czytelnikowi, zwłaszcza badaczom, stosunkowo łatwy wgląd w tekst źródła.

Wydanie dzieła Szczerbica *Ius municipale* w opracowaniu dra Grzegorza Kowalskiego stanowi w mojej ocenie bardzo wartościową pozycję naukową z dziedziny historii prawa polskiego, ułatwiającą bliższe poznanie dorobku staropolskiej nauki prawa, a także kultury prawnej dawnej Polski. Warto zaznaczyć, że praca ta spotkała się z pozytywnym przyjęciem w nauce zagranicznej. Świadczy o tym recenzja opublikowana w języku ukraińskim w czasopiśmie *Вісник Львівського Університету. Серія юридична*, 2012, jak też cytowanie jej w piśmiennictwie niemieckim (I. Bily, W. Carls, K. Gönczi, *Sächsisch-magdeburgisches Recht in Polen. Untersuchungen zur Geschichte des Rechts und seiner Sprache, "Ius Saxonico-Magdeburgense in Oriente"* Bd. 2, Berlin-Boston 2011, S. 105 i inne).

Wydania źródeł historycznoprawnych stanowią tradycyjną dziedzinę badawczą podejmowaną przez naukę historii prawa od początku jej istnienia po czasy współczesne. Wszyscy najznakomitsi polscy historycy prawa mieli w swoim dorobku tego rodzaju publikacje. Wiele z nich po dziś dzień zachowało

doniosła wartość poznawczą i nadal jest wykorzystywane w badaniach naukowych. Wystarczy w tym miejscu wymienić edycje, jakie dokonywali Antoni Zygmunt Helcel, Michał Bobrzyński, Franciszek Piekosiński, Bolesław Ulanowski, Stanisław Kutrzeba, Oswald Balzer, Adam Vetulani. To właśnie do tego grona dołączył z powodzeniem Habilitant, jako wydawca wspomnianych wyżej źródeł prawa. Jego wkład do nauki jest więc bezsporny.

II. 2. Współautorstwo prac zbiorowych:

Kowalski jest także współautorem prac zbiorowych. Brał udział w przygotowaniu okolicznościowej publikacji upamiętniającej 500 rocznicę konstytucji radomskiej *Nihil novi* z 1505 t. pt. *Radomiensis Conventionis Decreta Alexandri Regis. Konstytucje Wieczyste Sejmu Radomskiego 1505 roku*, opr. W. Uruszczak, W. T. Kacperski, E. Orzechowska, A. Karabowicz, G. M. Kowalski (Radom 2005). Jego udział w tej publikacji polegał na opracowaniu zasad wydawniczych. Jako redaktor wniósł też znaczący wkład w powstanie okolicznościowego opracowania pt. *Sąd Apelacyjny w Krakowie. Księga jubileuszowa*, oprac. zespołowe pod red. G. M. Kowalskiego (Kraków 2010 ss. 96 [pol., ang.]). W opracowaniu tym, które ma charakter albumowy, jest też bezpośrednim autorem przedmowy. W syntetyczny sposób zawarł w niej zarys działalności sądów odwoławczych, mających siedzibę w Krakowie, począwszy do XIV w. po czasy dzisiejsze. Opracowanie to ma z istoty swojej charakter popularno-naukowy. Ze względu na bogatą szatę ilustracyjną należy dostrzec jednak jego duże walory dydaktyczne w dziedzinie historii prawa polskiego. Bez wątplenia ustalenia faktograficzne odnoszące się do przeszłości Sądu Apelacyjnego w Krakowie mają walor naukowy.

Grzegorz Kowalski jest także współtwórcą zbiorowego opracowania pt. *Polacy w Norwegii (XIX–XXI w.). Wybór materiałów źródłowych* (Kraków 2010), powstałego w wyniku międzynarodowej współpracy naukowej między

Archiwum Państwowym w Krakowie, a Opplandsarkivet z siedzibą w Lillehammer w Norwegii. W ramach tego wydawnictwa ogłosił studium pt. *Wybrane aspekty polskiej emigracji do Norwegii od XIX wieku do 1980 roku* (s. 23–40) wraz z przekładem na język angielski pt. *Selected aspects of Polish emigration to Norway between the 19th century and 1980* [in] *Poles in Norway (19th–21st C.). Selection of Materials*, Kraków 2010, pp. 201–219. Opracowanie to – nota bene w wykazie publikacji wymienione przez Habilitanta pośród artykułów - stanowi pionierskie i nowatorskie studium z dziejów polskiej emigracji na terenie Norwegii. Jego autor zwraca zwłaszcza uwagę na przyczyny tej emigracji oraz jej dynamikę.

II.3. Artykuły naukowe:

Artykułowy dorobek dra Grzegorza Kowalskiego jest w sumie obszerny i poważny. Jak wspomniano wyżej, liczy on 17 pozycji bibliograficznych. Uwidaczniają się w nim analogiczne nurty tematyczne. Najliczniej reprezentowana jest problematyka polskiego wychodźstwa, analizowana przez Autora przede wszystkim w aspekcie prawnym oraz politycznym. Ważne znaczenie mają tutaj takie prace, jak *Prawna regulacja wychodźstwa w Królestwie Polskim w latach 1815–1914* („Czasopismo Prawno-Historyczne” t. 45: 2003, z. 2, s. 231–254) oraz *Prawna regulacja wychodźstwa na ziemiach polskich pod panowaniem pruskim w latach 1794–1914* („Czasopismo Prawno-Historyczne” t. 58: 2006, z. 2, s. 199–224). Artykuły te stanowią bardzo cenne uzupełnienie i wzbogacenie obrazu wychodźstwa, nakreślonego przez Habilitanta w pracy doktorskiej. Należy też z uznaniem podkreślić to, że publikacje te ukazały się drukiem w najpoważniejszym polskim periodyku historyczno-prawnym, mającym rangę międzynarodową, jakim jest „Czasopismo Prawno-Historyczne”.

Badania nad polską emigracją zaowocowały także kilkoma artykułami o charakterze naukowych przyczynków, a mianowicie: *Instytucje organizujące wychodźstwo w Galicji w latach 1901–1914. Organizacja, działalność,*

propaganda emigracyjna (praca publikowana w: *Wielokulturowość polskiego pogranicza. Ludzie–idee–prawo. Materiały ze Zjazdu Katedr Historycznoprawnych, Augustów 15–18 września 2002 roku*, red. A. Lityński, P. Fiedorczyk, Białystok 2003, s. 381–395); *Upraszam o łaskawe udzielenie mi informacji w sprawach emigracyjnych...*. *Korespondencja do Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego w Krakowie (1911–1912)* („Przegląd Polonijny” R. 30: 2004, z. 2, s. 97–116); *Wydawnictwa galicyjskich instytucji organizujących wychodźstwo w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej* („Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 56/57: 2006/2007, s. 133–143).

Problematyka emigracji polskiej z natury rzeczy dotyka relacji z zagranicą. Już z tego powodu bardzo pozytywnie należy ocenić fakt publikowania w językach obcych wyników badań Habilitanta w tym zakresie tematycznym. Na liście jego prac figurują artykuły pt. *Constitutional Liberty in the Area of Emigration in Austria (1867–1918). The Activities of the Emigration Agencies in Galicia and Lodomeria* (w: *Constitutional Developments of the Habsburg Empire in the Last Decades before its Fall. The Materials of Polish–Hungarian Conference. Cracow, September 2007*, ed. K. Baran, Kraków 2010, s. 61–74) oraz publikacja w języku rumuńskim pt. *Reglementarea juridică a emigrației în Regatul Galiei și Lodomeriei între anii 1772–1914* („Analele Universității din București. Seria Drept” R. 53: 2003, Nr 3–4, s. 6–16);

Poza wyżej przedstawioną monografią habilitacyjną tematyka dawnego polskiego prawa miejskiego zaowocowała kilkoma drobniejszymi opracowaniami publikowanymi jako artykuły naukowe. Chodzi tutaj o następujące prace: [1] *Wpływ prawa magdeburskiego na kulturę prawną miast polskich od XVI do XVIII wieku. Wybrane zagadnienia* [w:] *Kraków w dziejach narodu*, red. serii J.M. Małcki, t. 27: Kraków – dziedzictwo lokacji. *Materiały z sesji naukowej odbytej 21 kwietnia 2007 roku*, Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, Kraków 2008, s. 41–49, [2] *Reskrypt króla Stanisława Augusta Poniatowskiego powołujący Komisję Boni Ordinis z 1778 roku* [w:] *Vetera Novis Augere. Studia i prace dedykowane Profesorowi Wacławowi Uruszczakowi*, red. S. Grodziski, D. Malec, A. Karabowicz, M. Stus,

Kraków 2010, t. 1, s. 439–445, [3] *Prawo miejskie magdeburskie w Polsce od XIII do XVIII wieku* [w:] *Kraków – europejskie miasto prawa magdeburskiego 1257–1791*, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Kraków 2007, s. 22–33. Ostatnia z wymienionych publikacji ma charakter popularno-naukowy z wyraźną przewagą walorów naukowych. Jej uzupełnieniem są zamieszczone w tej samej książce noty katalogowe w opracowaniu Habilitanta.

W swoich pracach Grzegorz Kowalski dowiódł bardzo dobrego opanowania metody badań historyczno-prawnych, pojmowanej jako badania źródłowe, przede wszystkim archiwalne. Prowadzone przez niego poszukiwania naukowe umożliwiły mu rzeczywiste wzbogacenie wiedzy historyczno-prawnej, nie tylko w zakresie dawnego prawa, ale także w dziedzinie kultury prawnej. Dobry przykład stanowią takie artykuły, jak „*Persony sądowi przynależące, jakie mają być*”. *Jurysta doskonały na podstawie wybranych dzieł dawnych polskich pisarzy-prawników* („*Krakowskie studia z historii państwa i prawa*”, t. 3, red. W. Uruszczak, D. Malec, M. Miłuta, Kraków 2010, s. 51–62), czy *Testament Bartłomieja Groickiego (1603)*, wspólnie z Z. Pietrzykiem, „*Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*” R. 55: 2005, s. 219–226. W tym nurcie badawczym pozostaje także artykuł pt. *Szczerbic Paweł*, opublikowany w: *Polskim słowniku biograficznym*, t. 47/3, z. 194, s. 397–401. Wysoko oceniam też opracowanie pt. *O miejsce historii prawa w programie studiów uniwersyteckich. Polemika między Oswaldem Balzerem a Juliuszem Makarewiczem (1919–1923)*, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*” t. 56: 2004, z. 2, s. 345–362. G. Kowalski przypomniał w nim debatę, jaką w początkowych latach po odzyskaniu niepodległości Polski stoczyli czołowi profesorowie prawa – historyk prawa Oswald Balzer oraz karnista Juliusz Makarewicz na temat roli historii prawa w uniwersyteckim kształceniu prawników. W szczególności ten ostatni opowiadał się za znacznym zredukowaniem zajęć historycznoprawnych na rzecz przedmiotów dogmatycznych. W odpowiedzi Oswald Balzer zwracał uwagę na konieczność formowania prawników jako humanistów, widzących prawo obowiązujące jako rezultat jego nieustannej ewolucji. Ogłoszony przez

Habilitanta artykuł stanowi cenny przyczynek do współczesnej debaty nad reformą programową studiów prawniczych.

W związku z przygotowaniem wyżej wskazanej Księgi Jubileuszowej Sądu Apelacyjnego w Krakowie powstało opracowanie historycznoprawne pt. *Zarys historii Sądu Apelacyjnego w Krakowie. Od zaborów po czasy współczesne* [opublikowane w: *Świat, Europa, Mała Ojczyzna. Studia ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Grodzkiemu w 80-lecie urodzin*, red. M. Małeckie, Bielsko-Biała 2009, s. 481–496]. Przynosi ono istotne ustalenia faktograficzne dotyczące dziejów sądownictwa polskiego, w tym zwłaszcza w Krakowie w XIX i XX w.

W ostatnim czasie Habilitant skierował swoje zainteresowania badawcze ku problematyce historii ustroju. Przejawem tego jest artykuł pt. *Konstytucjonalizm anglosaski w polskiej literaturze prawniczej końca XVIII w.* opublikowany w tomie zbiorowym materiałów pokonferencyjnych pt. *Konstytucjonalizm w państwach anglosaskich*, pod red. Andrzeja Zięby, WUJ Kraków 2012, s. 13 – 26. Treścią jego jest omówienie poglądów XVIII wiecznego polskiego pisarza politycznego Ignacego Łoborzewskiego, który w swoich pracach opisywał ustrój Królestwa Anglii, jako dobrego wzoru podejmowanych w Rzeczypospolitej reform ustrojowych.

III. Inne publikacje:

Na wykazie publikacji Habilitanta nie ma żadnej recenzji, co jest w mojej opinii wyraźnym brakiem. Recenzowanie prac należy do ważnych dziedzin twórczości naukowej i nie powinno się z niej rezygnować. Ten brak kompensują do pewnego stopnia drobne publikacje popularyzatorskie. Chodzi tutaj o 7 artykułów ogłaszanych w czasopiśmie „Alma Mater”, „Nowy Consensus” czy „Dziennik Polski”. Tego rodzaju twórczość, choć z istoty swej bez waloru naukowego, zasługuje na pozytywną ocenę.

IV. Współpraca naukowa i popularyzacja nauki:

Habiblitant legitymuje się znacznym dorobkiem w dziedzinie popularyzacji osiągnięć naukowych. Był głównym organizatorem trzech wystaw tematycznych w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie, a mianowicie: 1) Wychodźstwo w Galicji. Kraków – centrum organizacji ruchu emigracyjnego na przełomie XIX i XX wieku (2003/2004 r.); 2) Bartłomiej Groicki. Prawnik polskiego odrodzenia. Wystawa w 400-setną rocznicę śmierci (IV 2005 r.); 3) Parlamentaryzm dawnej Polski (6 IX – 7 X 2005 r.). Jako konsultant współpracował przy organizowaniu wystawy w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa poświęconej rocznicy lokacji miasta Krakowa. Brał udział w opracowaniu katalogu tej wystawy. Współpracował z Muzeum Historii Żydów Polskich przy organizacji wystawy poświęconej emigracji Żydów w XIX i XX w.

Owocna była zwłaszcza współpraca z Sądem Apelacyjnym w Krakowie. Dla tej instytucji przygotował wspólnie z innymi osobami wspomniane wyżej opracowanie pt. „Sąd Apelacyjny w Krakowie. Księga Jubileuszowa” (Kraków 2010), a także wykonał ekspertyzę w przedmiocie wojennych losów sędziów i prokuratorów krakowskich Władysława Bobilewicza, Konrada Frąckiewicza i Andrzeja Łady-Bieńkowskiego. Ekspertyza posłużyła do ustalenia treści tablicy pamiątkowej poświęconej prawnikom zamordowanym przez Niemców w okresie okupacji 1939-1945. Pośród swoich osiągnięć dr G. Kowalski wykazuje także współpracę z zagranicznymi ośrodkami naukowymi, w szczególności z Uniwersytetem w Trewirze. Wypada też dodać, że brał on czynny udział jako referent lub dyskutant w kilku krajowych konferencjach naukowych.

V. Osiągnięcia w dydaktyce uniwersyteckiej:

Dr Grzegorz Kowalski jest także zasłużonym dydaktykiem uniwersyteckim. Jako pracownik Uniwersytetu Jagiellońskiego zatrudniony w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych prowadził i prowadzi szereg przedmiotów, między innymi z historii ustroju i prawa, a także historii doktryn

politycznych i prawnych. Czas wykonywanych przez niego zajęć w niektórych latach znacznie przekraczał obowiązujące w UJ pensum dydaktyczne, np. w 2010/2011 r. wykonał 524 godzin, a w 2011/2012 – 574 godziny. Prowadzone przez niego zajęcia cieszą się bardzo dużym uznaniem słuchaczy, o czym świadczą wysokie wyniki punktowe ankiet studenckich, znacznie przekraczające średnią uczelni.

VI. Konkluzja:

Dr Grzegorz Kowalski jest dojrzałym badaczem, samodzielnie wybierającym i opracowywującym tematy naukowe o dużej doniosłości poznawczej w dziedzinie historii państwa i prawa polskiego. W tej dyscyplinie nauki wykazuje on liczne osiągnięcia, które stanowią znaczny wkład autora w rozwój tej dyscypliny naukowej. Uważam, że spełnił on w zupełności wymagania wymienione w art. 16 ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zmianami) i zasługuje na nadanie mu stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych.

Kraków, 14 marca 2014 r.

